

З'явилися перші штучні матеріали, створені людиною, — обпалена глина (кераміка) та тканина. Глиняний посуд швидко набував поширення, його форми та орнамент на різних територіях мали свої особливості. За такими знахідками археологи визначають кордони і час існування окремих археологічних культур. В Україні виділено понад 10 неолітичних археологічних культур. Їх можна поділити на мисливсько-рибальські (існували в лісовій зоні) та землеробсько-скотарські (на півдні, у степовій зоні), що свідчить про нерівномірність розвитку неолітичного суспільства.

Виникають прядіння і ткацтво, з'явився ткацький станок.

Енеоліт (мідно-кам'яний вік). IV тис. — III тис. до н.е.

У IV тис. до н.е. люди освоїли перший метал — мідь. Відбувся подальший розвиток відтворювального господарства. Намітився перехід від мотичного до орного землеробства.

Наймогутнішою культурою епохи енеоліту була Трипільська культура, яка існувала з IV тис. до III тис. до н.е., названа так через поселення поблизу с. Трипілля (Київщина), дослідженого чеським археологом В. Хвойкою.

Чоловіки-«трипільці».

Реконструкція М. Герасимова

Трипільці вперше на території України почали виготовляти вироби з міді.

На надзвичайно високому рівні розвитку знаходилося гончарство. Трипільці виробляли чудовий глиняний посуд білого, чорного, червоного і жовтого кольорів з орнаментом і плоским дном. Орнамент глиняних виробів містить багато інформації про духовний світ трипільців.

Трипільці будували протоміста площею до 400 га із квартальною забудовою дво-триповерховими будинками, населення міст сягало 50 тис. осіб, а площа — понад 50 га. На Уманщині існували поселення-гіганти до 450 га.

Трипільці були одним із найцивілізованіших етносів неолітичної доби.

Основне заняття трипільців — орне землеробство. Вони вирощували ячмінь, просо, пшеницю, майже всі садово-городні культури, відомі сьогодні в Україні. Трипільська культура — одна з перших землеробських культур Європи.

Високого рівня досягла духовна культура трипільців: існувала писемність — буквенно-звуковий алфавіт, який є одним із найдавніших у світі!

Трипільська культура поступово зникла. Стосовно її зникнення висловлюються різні гіпотези і, зокрема, експансія кочовиків на територію трипільців, похолодання клімату.

Долю трипільців остаточно не з'ясовано. Дискусійним залишається питання і про походження трипільців, про їх етнічну належність. Більшість дослідників відносять трипільців до середземноморського антропологічного типу. Висловлюється також думка про те, що трипільська культура своєрідно поєднала представників суспільств кількох антропологічних та мовних груп Європи.

Бронзовий вік. II тис. — I тис. до н.е.

Бронза — перший метал, штучно створений людиною. Використання бронзи сприяло зростанню продуктивності праці.

В епоху бронзи відбувся перший суспільний поділ праці — відокремлення скотарства від землеробства. Зоною розселення скотарських племен став південноукраїнський степ.

Обмін набув постійного характеру.

На зміну родовій общині прийшла сусідська (територіальна), почала проявлятися майнова диференціація. У суспільстві утвердилися патріархальні родинні відносини.

На території України в епоху бронзи існувало близько 20 археологічних культур: ямна, катакомбна, тшинецько-комарівська, шнурової та багатоваликівської кераміки тощо.

Залізний вік. Від I тис. до н.е.

Використання заліза привело до різкого зростання продуктивності праці, вперше людина отримала можливість створювати додатковий продукт понад прожитковий мінімум.

Трипільська культура. Середній етап